

MEESTER MARK VRAAGT DOOR

Na de school voor journalistiek kreeg Mark van der Werf (1976) zijn eerste 'echte' baan bij de regionale krant *Rijn en Gouwe*. Daar speurde hij naar nieuwtjes in gemeenten die hij even op de kaart moest opzoeken: Reeuwijk en Vlist. Later werd hij verslaggever in Bodegraven en Alphen aan den Rijn.

In 2005 stapte Mark over naar het *Algemeen Dagblad*. Eerst bracht hij een aantal jaren door op het Binnenhof, bij de parlementaire redactie. Daarna ging hij aan de slag op de redactie economie. Kabinetsformaties, vliegkampen, voetbalplaatjes, en '50 jaar frikandel'; noem een onderwerp en Mark heeft er een stukje over getikt.

In 2011 vond hij het mooi geweest. Hij gooide het roer om en werd leerkracht op een basisschool. Over die carrièreswitch gaat zijn eerste boek: *Meester Mark draait door*.

Sinds 2013 werkt Mark weer als journalist. Voortaan niet in vaste dienst, maar als freelancer.

MARK VAN DER WERF

**MEESTER MARK
VRAAGT DOOR**

Over leven in het onderwijs

SCRIPTUM

Voor Roel

Copyright © 2015 Mark van der Werf

Grafische vormgeving cover en binnenwerk www.igraph.be
Covertekening Floor de Goede

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt worden, zonder de schriftelijke toestemming
van Uitgeverij Scriptum, Nieuwe Haven 151, 3117 AA te Schiedam

ISBN 978 90 5594 964 9

NUR 740

info@scriptum.nl

www.scriptum.nl

twitter.com/ScriptumNL

facebook.com/UitgeverijScriptum

INHOUD

VOORAF	7
1 HET HOUDT NOOIT OP	13
2 ELKE SCHEET SCHRIJVEN WE OP	25
3 VERVEN WE DE MUUR EI-GEEL OF VANILLE-GEEL?	39
4 HALVE SAUCIJZENBROODJES EN INGEDROOGDE COLAVLEKKEN	53
5 DE ZWEEP EROVER	67
6 ALS 'IE MAAR NIET NAAR HET VMBO MOET	83
7 JUF, KOM JE ME HELPEN?	99
8 TOETSTERREUR	111
9 INSPECTIESTRESS	123
10 EENZAME MANNEN	135
11 LEKKER VEEL VAKANTIE	147
12 DAAR DOE IK HET VOOR	157
13 EEN FOOI	169
ACHTERAF	183
DANK	189

VOORAF

*Op mijn 35-ste vond ik het mooi geweest.
Ik was journalist, maar had zin in iets anders.
Waarin? Het antwoord zat al een tijdje in mijn
achterhoofd: het onderwijs.*

Nou, daarin kon ik meteen mijn ei kwijt. Vanaf augustus 2011 ging ik elke woensdag naar de pabo. De rest van de week mocht ik aan de bak op de multiculturele Augustinusschool. Daar, in hartje Rotterdam, begon ik vol goede moed aan mijn nieuwe loopbaan. In groep 3a stak ik rietjes in pakjes Capri-Sun (en morste de helft op de grond), zoog haren en broodkruimels van het tapijt in de kring en leerde de kinderen ondertussen lezen, rekenen en schrijven.

Geweldig vond ik het, als ‘mijn’ jongens en meiden uit volle borst ‘mmm-aaa-nnn, MAAN!’ schreeuwden.

Ik had totaal geen heimwee naar Camiel Eurlings, Geert Wilders en al die andere hotemetoten die ik vroeger voor de krant achter de broek zat.

Als leraar noteerde ik niet meer met een schrijfblok in mijn hand wat zij vonden, maar kon ik zelf iets betekenen.

2 + 2 = 4. ‘Heel goed. En de i, kijk, dat is een korte stok met een puntje er op.’ Lesgeven vratt energie, maar wat was het leuk!

Het eerste schooljaar werd ik geholpen door de lieve, onvermoeibare juf Karin. Na de zomervakantie moest ik het in mijn eentje rooien, en werd ik de meester van mijn eigen groep 7. En toen ging het mis. Mijn zo hoopvol begonnen carrièreswitch draaide uit op een faliekante mislukking.

In orde houden bleek ik geen ster. De gummen stuiterden door de klas, met lijmpotjes werd gevoetbald en met de adjunct én de directeur tilde ik een jongen die mij de huid vol schold ('fuck you, meestertje') geregeld met stoel en al uit het lokaal.

En er viel me wel meer vies tegen. De bureaucratie in het onderwijs, bijvoorbeeld.

Terwijl ik op de pabo vuistdikke verslagen schreef over de vis die ik had gekleid, vergaderde ik op school over het 'trakteeerbeleid'.

Ik lepelde lijvige foutenanalyses op van dictees, en verwerkte de resultaten van de rekentoetsen tot kleurrijke tabellen.

Daarna vroeg mijn coach: 'Is je groepsplan al bijgewerkt?' 'Is je leerlingvolgsysteem wel helemaal up-to-date?' 'Zit je klassenplattegrond al in je map?'

Het leek wel of elk gesprekje dat verder ging dan 'goedemorgen' vastgelegd moest worden – het liefst in drievoud.

Ik was politieagent, ambtenaar en opruimdienst ineen. Maar 'leraar', dat voelde ik me amper nog. Aan het bedenken van een leuke les, kwam ik zelden toe.

's Ochtends reed ik met een steen in mijn maag naar mijn werk. Tot ik me realiseerde: hier word ik alleen maar ongelukkig van.

In dezelfde week dat ik tijdens een teamtraining in de docentenkamer met mijn rug tegen die van de directeur zat, en onze armen innig waren verstrengeld (een 'energizer', noemde de cursusleidster deze benarde pose), diende ik mijn ontslag in.

In de maanden daarop schreef ik op wat ik had meegemaakt en al die verhalen werden een boek: *Meester Mark draait door*. Ik had geen idee of iemand er op te wachten zat. Maar vanaf het moment dat het in de winkel lag, stroomden de reacties binnen: honderden e-mailtjes, berichten via social media, ingezonden brieven bij kranten, uit alle hoeken en gaten van Nederland. Van Amsterdam tot Appelscha en van Hengelo tot Goes.

De afzenders hadden veel gemeen. Het waren bijna allemaal lera-

ren: meesters, juffen en docenten uit basis- én voortgezet onderwijs, die mijn ervaringen zo ‘herkenbaar’ vonden.

Een kleine bloemlezing:

- ‘Jouw ervaring daar was mijn hel hier,’ schrijft een leraar die ook wegluchtte uit een school in de Rotterdamse binnenstad. ‘Het was een aaneenschakeling van ruzie, vechten, spugen, duwen, gillen, pesten, sarren, slaan, dingen gooien, kapotmaken, stelen, bedreigen, uitdagen en schelden.’
- ‘Vijf dagen werken én een leven hebben is niet mogelijk. Je wordt volledig uitgemolken. Ik maak het jaar af en zoek ondertussen naar iets anders.’
- ‘De rompslomp heeft mij genekt en het plezier ontnomen van het mooie beroep dat ik met veel zweet en tranen in de avonduurtjes heb bereikt.’
- ‘Die vergaderingen! Verschrikkelijk. Voorheen waren het er vier in een jaar, tegenwoordig hebben we er twee per week.’
- ‘Wij gaan met zijn allen ten onder aan groepsplannen, handelingsplannen, Cito-scores, Cito-analyses en observatielijsten. Administratieve onzin waar verder toch niks meer mee wordt gedaan. Ik ben rijp voor een psychosomatisch therapeut.’
- ‘Onze conciërge en klassen-assistent werden wegbezuinigd. Of we voortaan zelf al het kopieerwerk konden doen, de vuilnisbakken aan de weg gingen zetten, de telefoon aan wilden nemen. Natuurlijk joh, tijd zat. Ik had tenslotte een groep 4 met maar 36 leerlingen. Uiteindelijk besloot ik op zoek te gaan naar een andere baan. Want ik wilde geen chagrijnige, uitgezakte juf worden.’
- ‘Ik hoop het werk nog een paar jaar vol te houden. Maar overal om mij heen zie ik gestresste collega’s rondlopen en zelfs overspannen thuiszitten. Een veeg teken...’
- ‘De kortzichtigheid van het management, het geneuzel om niets, de slechte waardering, het geklaag, de te lage beloning, de respectloosheid van de maatschappij naar het onderwijs, de bemoeizuchtige

ouders, de werkdruk, het slecht beleid van de overheid, en zo kan ik nog veel meer dingen opnoemen, hebben gemaakt dat ik er best wel genoeg van heb. En dan vooral de machteloosheid en ergernis, dat je er niets aan kunt veranderen.'

Als ik de post nog eens doorlees, lijkt het of het alle leraren tot hier zit en ze collectief op apegapen liggen. Zou het? Dat kan ik niet geloven. Er moeten toch ook docenten zijn die – ondanks alles – fluitend naar school fietsen en wel raad weten met alle rompslomp?

Naar deze mensen ben ik het afgelopen jaar op zoek gegaan.

Ik ging langs bij 'mavo-kanon' Ans Geleijns van De Nassau in Breda, kleutermeester Sander Gordijn van Het Kompas in Meppel en geschiedenisdocente Maaike Zijm van De Hogeberg, de enige middelbare school op Texel.

Ik reed naar Ada Bouwens, juf van groep 6 van De Oliebron in Schoonebeek, klopte aan bij Peter van 't Hof van de Godelindeschool in Hilversum, en werd door Marion Simons rondgeleid in het gerenoveerde pand van De Leilinde in Papendrecht.

In mijn oude Renault Clio tufte ik ook naar meesters en juffen in Heerlen, Tilburg, Rotterdam, Dordrecht, Eindhoven, Apeldoorn, Sittard en Macharen, een klein dorpje onder de rook van Oss.

Tot ik erachter kwam dat ik niet alle leraren die ik wilde spreken, kon bezoeken, want dan was ik nu nog onderweg. Met anderen sprak ik daarom via de telefoon, we mailden of hadden contact via Facebook of Twitter.

Ik vroeg hen *niet* hoe je een deelsom, of de werking van het kofschip het best uitlegt. Lesgeven kunnen de meeste leraren volgens mij prima. En als ze het toch lastig vinden, of behoefte hebben aan inspiratie, liggen de boeken met 'tips and tricks' voor het grijpen.

Ik vroeg hen *wél* hoe ze omgaan met al die dingen waar ik tegenaan liep, tijdens die blauwe maandag dat ik voor de klas stond. En waar tal-

loze andere leraren die het bijtje er niet bij hebben neergegooid, kennelijk ook mee worstelen.

Zit er niks anders op dan mee te gaan in de vergadermanie van je directeur, en de verantwoordingsdrift van de intern begeleider? Wat is wijsheid als de inspectie op de stoep staat, een onbeschofte ouder of dwarse leerling je het bloed onder de nagels vandaan haalt, of een buitenstaander je weer eens smalend voorhoudt dat jij toch zo lekker veel vakantie hebt?

Hoe voorkom je dat je na een lange dag werken, verzuipt in de klusjes die er ook nog in en om je lokaal te doen zijn? Hoe geef je al die verschillende leerlingen in je groep de aandacht die ze verdienen? En hoe overleef je als eenzame onderwijsman eigenlijk tussen al die kwebbelende vrouwen? Trouwens: dat schamele salaris, valt dáár nog iets aan te doen?

Meer dan honderd leraren vertelden me openhartig over hun zorgen en frustraties. Maar ze legden vooral uit hoe zij wél plezier houden in hun prachtige werk en het hoofd – ondanks alles – boven water houden. Dáárover gaat dit boek.

HET HOUDT NOOIT OP

Als 's avonds om half acht haar kinderen op bed liggen, zakt Carla Blankenstijn languit op de bank. 'Hè, hè.' Na een lange en drukke dag smacht de Zeeuwse naar een aflevering van CSI. De tv gaat aan en ze pikt - pech voor haar man - dat lekkere lange stuk van de sofa in. Het liefst zou Carla even helemaal opgaan in haar favoriete serie. 'Maar helaas.'

Binnen handbereik liggen, zoals gewoonlijk, een overvolle tas én een to-do-lijstje op A4-formaat die haar voortdurend doen herinneren: 'Ik moet aan de slag. Nu!'

Voor de juf van groep 8 van de Prinses Beatrixschool in Goes geldt wat voor talloze leerkrachten geldt: 'Het werk houdt nooit op.' Het is dat ze net een voetoperatie achter de rug heeft, en het gedwongen rustiger aan moet doen. 'Maar normaal zijn mijn dagen zó vol dat ik maar gestopt ben met het tellen van alle extra uren die ik maak.'

Vandaar dat Carla slechts met een half oog naar de tv tuurt. Onder-tussen kijkt ze de rekenwerkboekjes na, bereidt ze een taalles voor en vult ze de cijfers van de geschiedenisstoets in. Dan draait ze snel een wasje, dekt de tafel vast voor morgenochtend en zegt tegen haar man: 'Nee joh, ik ben nog niet klaar.'

Nog lang niet! Het is de hoogste tijd om een verslag van dat ouder-gesprek te tikken, groepsplannen bij te werken, handelingsplannen

aan te vullen, rapporten te schrijven, gedragspatroon-grafieken op het scherm van haar computer te toveren, en die cursus *sociale media in het basisonderwijs* eens goed door te nemen. ‘En zo ga ik gerust nog een tijdje door.’ Tot manlief op zijn horloge tikt. Het is tien uur, soms iets later, als Carla er eindelijk een punt achter zet.

Maar verwacht van haar geen geklaag. Welnee. ‘Thuis doorwerken,’ zegt ze opgewekt, ‘dat hoort er in het onderwijs gewoon bij.’ Oké, toen ze vorig jaar een groep 8 van 39 leerlingen draaide, en dus ook 39 keer nakijkwerk had, 39 advies- én eindgesprekken voerde en 39 ontwikkelingsrapportages maakte, zat Carla er tegen het eind van het schooljaar wel een beetje doorheen. ‘Inderdaad, dat was gekkenwerk,’ concludeert ze achteraf. Maar bij de stress die ze destijds voortdurend voelde en de ‘woorden’ daarover met haar man, staat ze amper stil. Liever beklemtoont Carla dat ‘we de werkdruk vooral niet moeten uitvergroten.’ ‘Ik heb hier zelf voor gekozen. Punt uit.’

Tijdens mijn eigen korte carrière voor de klas, sjokte ik een paar dagen per week met zo’n grote blauw-gele Ikea-tas over mijn schouder de school uit. Er zaten natuur-toetsboeken in, dicteeschriften of een dikke stapel handleidingen. Al ging ik er pas om acht uur ’s avonds vandoor; altijd was er wel iets om nog na te kijken, of voor te bereiden.

Maar ja, ik kwam net kijken. Toen ik nog vol goede moed les gaf, hield ik mijzelf voor: als ik straks wat meer routine heb, krijg ik al dat werk vast wel op school af.

Zou het? Ik gooide het bijtje er al bij neer vóór ik het antwoord wist. Maar veel meesters en juffen, in het basis-, voortgezet en beroepsonderwijs, zijn het met hun collega Carla eens: niet alleen onervaren leerkrachten, maar ook door de wol geverfde docenten buffelen thuis gerust nog een paar uur door. Het zijn fulltimers, maar misschien nog wel vaker parttimers die op hun laatste werkdag van de week soms tot diep in de nacht zwoegen om de overdracht voor hun collega in orde te maken.

Veelzeggend zijn de cijfers die ik krijg van Henk Engeringh, meester van groep 8 van basisschool Het Kerspel in Hoogkarspel. Hij meldt zich op woensdagavond aan bij Parnassys, een van de meest gebruikte administratie-programma's onder leerkrachten, en ziet dat hij bepaald niet de enige is. Het is 20.41 uur, en in een hoekje van zijn beeldscherm staat: Op dit moment zijn 6.049 gebruikers ingelogd. 'Bizar,' vindt Henk. Op een vrijdagavond, als het weekend toch echt is begonnen, check ik de pagina om 22.40 uur opnieuw. Dan zijn er 1.979 mensen actief. En om 1.13 uur, vlak voor ik ga slapen, nog altijd 412.

Misschien is Jenny Rehm, juf en onderbouwcoördinator van De Duizendpoot in Oosterhout wel een van hen. Nakijkwerk heeft zij met haar kleuters niet, 'maar er moeten wel plakboeken worden ingeplakt, potloden worden geslepen en lijmpotjes worden bijgevuld'. Volgende week gaan de kinderen een olifant knutselen, dus maakt Jenny nu alvast een voorbeeld. Nadat ze de klas heeft aangeveegd, gaat ze ervandoor. 'Maar dan zit mijn werkdag er nog niet op.'

Met een kopje thee erbij slaat zij 's avonds aan de keukentafel haar laptop open. De juf heeft gehoord dat de ouders van een leerling gaan scheiden. Zoiets kun je in je oren knopen, maar een leraar hoort daar ook een verslag over te schrijven. In hetzelfde computerprogramma tikt ze een paar alinea's over de 'toch wel opmerkelijke' ontdekking die ze vandaag op het toilet deed. 'Daar waren een jongen en meisje elkaar met wel heel erg veel interesse aan het bekijken.'

Als ze thuis niet bezig is met administratie, zegt Jenny, dan struint ze op de bank Pinterest af, 'op zoek naar leuke lesideeën'. Niks doen is geen optie. 'Anders wordt de stapel die je moet wegwerken hoger en hoger en ga je er als een berg tegenop zien.'

De vriend van Carola Schipper, juf van een combinatiegroep 5/6 in het Rotterdamse Hoogvliet, snapt niet altijd waarom zij van zeven uur tot half zes op school is, en dan ook nog eens elke ochtend aan de ontbijttafel haar rekenles voorbereidt. 'Hij ziet me er soms bijna aan onderdoor gaan en roept dan of het nou echt niet anders kan.'

‘Sorry liefje,’ antwoordt Carola, ‘zo gaat dat nou eenmaal.’ Als ik haar opbel, geeft ze toe dat haar karakter daar wellicht ook een rol bij speelt: ‘Prioriteiten stellen vind ik lastig. Alles is voor mij even belangrijk.’ Haar vriend kan hoog of laag springen, maar Carola is wie ze is. Daarom sust ze hem: ‘Maak je maar geen zorgen, ik houd van dat werk. Het geeft niet.’

Veel partners zien met lede – en bezorgde – ogen aan hoeveel uren leerkrachten thuis doorwerken. Als mbo-docente Korine Gilijamse laat naar bed gaat, zegt ze soms expres niet tegen haar man dat ze nog heeft zitten werken. ‘Omdat ik weet dat hij dan boos wordt.’

Begripvoller was de echtgenoot van oud-juf Willemien Menninga uit Roden, wanneer hij zijn vrouw na het eten weer eens slapend op de bank aantrof. ‘Even een uurtje bijkomen,’ had ze gezegd. ‘Maar soms liet hij me langer liggen, omdat ik er zo slecht uitzag.’

In de loop van de avond schrok Willemien in paniek wakker: ‘Want ik moest nog zóveel afmaken!’ Als dat gebeurde zat er niks anders op dan de volgende ochtend heel vroeg naar school te gaan. ‘Daar keek ik de boel alsnog na.’

Mirjana van Zeijderveld (40), lerares Engels van het Pascal College in Zaandam, heeft net een werkweek van zeventig uur achter de rug. Maar tijd om uit te rusten – vergeet het maar. Haar weekend ging volledig op aan de correctie van de schrijfp opdrachten van haar 5-havo en 6-vwo-klassen. ‘Best pittig.’

Toen Mirjana nog marketing manager bij een medisch bedrijf was, moest ze ook vaak flink aan de bak. ‘Maar als ik dan de deur achter me dicht trok, was ik echt vrij. Nu slurpt mijn baan veel meer energie.’

Nadat ze een dikke stapel toetsen heeft doorgenomen, zijn er altijd nog wel vergaderingen voor te bereiden: van de sectie Engels, de stuurgroep en andere overlegclubjes. Of Mirjana moet, zoals gisteren, naar een open avond. Tijd om met haar twee kleine kinderen op stap te gaan, is er tijdens de piektijden (de toets- en examenweken) niet. ‘Dat doet mijn man dan zonder mij.’

Mirjana is in die periodes ‘bijna niet aanspreekbaar’ voor het thuisfront. ‘Ik kijk alleen maar na, en overleg met collega’s via de telefoon en Whatsapp.’

Op de drukste momenten dreigt al dat werk haar ‘uit te hollen’, zegt ze. Mirjana’s bezorgde man ziet dat ook en fungeert als haar ‘alarmwekker’. ‘Ik zie dat je slecht geslapen hebt,’ zegt hij soms. Of: ‘Zat je vannacht nou nog te e-mailen?’ Nu en dan waagt hij een – vergeefse – poging om het zijn vrouw iets kalmer aan te laten doen: ‘Hey, pas eens een beetje beter op jezelf!’

Als Mirjana écht gevloerd is en met een stevige griep op bed ligt, gaat ze zo snel mogelijk, en misschien wel iets te snel, weer naar school. ‘Want zoals ze thuis allang weten: mama houdt van haar vak en haar leerlingen!’

Eind november 2014 ga ik langs bij het DaVinci College in Dordrecht, om te praten met mbo-docente Adelijne Martin (43). Ze rukt zich met moeite los uit de korte gesprekjes met collega’s die ze op de trap naar beneden tegen het lijf loopt.

- Denk jij nog even aan dat overleg!
- Ja, ja, tuurlijk.
- O, en dat verslag over...
- Komt er aan!

‘Kijk,’ zegt ze even later, ‘ik zou ook wel eens lekker om vijf uur naar huis willen gaan. Maar in het onderwijs is dat godsonmogelijk.’

Hoewel: je kunt natuurlijk besluiten de kantjes ervan af te lopen. Zoals de ‘uitgebluste, cynische oud-collega’ die Adelijne ooit op het hart drukte: ‘Meisje, draai nou maar gewoon je lesje en houd het daar lekker bij.’

Maar dat is niks voor haar. De docente zit haar studenten (‘schatjes en straatschoffies met behoorlijk wat problemen’) juist voortdurend op de huid. Van ’s ochtends vroeg tot ’s avonds laat belt, mailt en appt ze met de toekomstige welzijnswerkers. ‘Al was het maar omdat ze anders hun nest niet uitkomen.’

Vrijdag is formeel Adelijnes vaste vrije dag, maar in de praktijk is het haar thuiswerkdag. Dan leest ze boeken om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen in haar vakgebied en bereidt ze haar lessen voor. Getergd kijkt ze me aan: ‘Zogenaamde deskundigen hebben in een vergaderzaaltje bedacht dat die voorbereiding in een kwartier gepiept kan zijn. Waanzin! Ja, een saai praatje kun je zo snel wel bedenken. Maar leuke filmpjes opzoeken, aantrekkelijke werkvormen bedenken of zinvolle excursies regelen; dat schud ik niet uit mijn mouw.’

Adelijne maakt zich zorgen. Elk schooljaar ziet ze gedreven leraren, die tien ballen tegelijk in de lucht proberen te houden, in de ziektewet belanden. Zelf is ze ook al twee keer een paar maanden uit de roulatie geweest, ‘omdat ik het niet meer trok’.

Hoe is ze er nu aan toe, vraag ik aan het eind van het gesprek. Adelijne doet haar best om moedig te klinken: ‘Ik houd het nog wel even vol.’

Maar een paar maanden later stuurt ze me een mailtje. *‘Met veel pijn en moeite ben ik doorgesukkeld tot de kerstvakantie. Daarna ging het licht uit. De feestdagen heb ik als een dood vogeltje onder een dekentje op de bank doorgebracht. Na een bezoek aan de dokter was er geen ontken-
nen meer aan; ik heb een burn-out.’*

Zit er voor gemotiveerde, gedreven leerkrachten echt niks anders op dan maar door te werken: overdag, ’s avonds, in het weekend, in de vakanties – tot ze er soms letterlijk bij neervallen?

‘Ho,’ zegt Carin van Buren van De Wegwijzer in Middelharnis. ‘Niet zo dramatisch.’ Het helpt al een stuk, is haar overtuiging, als je de werkdruk een beetje leert relativeren.

De juf weet waarover ze praat. ‘Zodra het spul op bed ligt’, ramt ze ’s avonds geregeld een ‘bups Cito-scores’ in haar computer, schrijft ze rapporten of past ze de handelingsplannen aan, waarin tot in het kleinste detail wordt vastgelegd hoe haar scholieren worden begeleid.

Tegen middernacht, als de meeste mensen allang zijn uitgeteld, gaat Carin er nog eens goed voor zitten. De volgende ochtend zeggen haar collega’s dan: ‘Heb je me zó laat nog dat mailtje gestuurd?’ ‘Een werk-

beestje’, noemt ze zichzelf, en dat lijkt niets te veel gezegd. ‘Aan vier of vijf uur slaap per nacht, heb ik genoeg.’

Vandaar dat Carin elk schooljaar tussen de herfstvakantie en eind november ook zonder morren bij al haar leerlingen op huisbezoek gaat – iets wat in het speciaal basisonderwijs vaste prik is. Zo’n visite is tijdrovend. Sommige ouders wonen om de hoek, maar anderen twintig minuten verderop. En na het eerste kopje koffie komt het gesprek vaak pas op gang. ‘Gemiddeld blijf ik zo’n vijf kwartier.’ Tegen de tijd dat ze weer in de auto stapt, zit de dag er al weer bijna op.

Ja, geef Carin toe, ze heeft het druk. ‘Maar niet té druk.’

Dat ze lange dagen maakt en het werk zich soms ophoopt, vindt ze vanzelfsprekend. ‘Vergeet niet: leraren hebben jaarlijks zo’n twaalf weken vakantie – véél meer dan de meeste mensen. Dan mag er in die schamele veertig weken die overblijven wel wat extra’s van hen verwacht worden. Toch? Al bij al vind ik: Zo zwaar hebben wij het niet. Echt, het valt reuze mee.’

Misschien zijn niet alle leerkrachten uit hetzelfde hout gesneden als Carin. Ik spring ’s ochtends in elk geval niet fris en fruitig uit mijn bed, als ik maar vier uur heb geslapen. Dan kun je me opvegen.

Wie het te zwaar vindt om telkens maar zijn avonden op te offeren, moet op zoek naar manieren om al dat overwerk dat thuis verricht wordt binnen de perken te houden.

En warempel, er zijn zat leerkrachten die daar wonderwel in slagen.

Niet iedereen zal de voorkeur geven aan de methode die Lizzy Buntsma uit Alphen aan den Rijn verkiest. Zij heeft sinds kort een vaste aanstelling op een basisschool en werkt daarnaast als reservist bij de landmacht. Daar is ze sergeant. Verder zit ze in het bestuur van haar sportvereniging: ‘Druk, druk, druk.’

Ze stuurt me een e-mail waarin ze schrijft: *‘Ik blijf liever een uurtje extra op school om alles af te ronden, dan dat ik ook maar iets mee naar huis neem.’* Dat ‘uurtje’ moet ik niet al te letterlijk nemen, blijkt uit de

zin die daar op volgt: *'Tja, daardoor maak ik wel lange dagen. Van half acht 's ochtends tot half zeven 's avonds.'*

Werkdagen van elf uur! Lizzy houdt het vol. 'Als de kids om half vier naar huis zijn, drink ik eerst even wat met collega's. Daarna gaat de radio in mijn lokaal aan en begin ik te knallen.' Ze is laat thuis, maar dat vindt haar vriendin niet erg 'want ze weet: de avond is van ons'.

Miranda Motshagen is ook zo'n juf die maar door blijft werken op school. Rond kwart over zeven komt ze binnen, en pas tegen zessen gaat ze er vandoor. Het is dat ze aan het eind van de middag de deur van haar lokaal dicht doet, zodat er wat minder mensen binnenvallen om te kletsen. 'Anders kom ik nooit weg.'

Eenmaal thuis is de verleiding groot om opnieuw in de boeken te duiken, of achter de computer te kruipen. Maar daar heeft Miranda iets op bedacht. Ze zorgt er namelijk voor dat ze 's avonds andere verplichtingen heeft. De Brabantse voetbalt twee keer in de week, gaat darten, fitness en is actief in het lokale verenigingsleven. Haar hobby's houden haar fris. 'Ik blijf ze bewust allemaal doen. Dat heb ik gewoon nodig.'

Een aantal woorden keert steeds terug, als leerkrachten uitleggen hoe zij nog wat uurtjes voor zichzelf overhouden: 'Planning', is er een van. Net als 'structuur' en 'voorbereiding'. Weet je dat die toetsweek er aan komt? Zorg dan dat je al het papier tijdig hebt gekopieerd. Of leg de dag ervoor alvast alle boeken, schriften, handleidingen en andere spullen klaar. Jelle van Oosteroom van basisschool De Mare in Alphen aan den Rijn: 'Dat scheelt niet zozeer tijd, maar geeft me de volgende ochtend wel rust.' En daardoor is hij een stuk productiever.

Veel leraren zweren bij hun to-do-lijstje. Zoals Jos Begeman van het Dollard College, een school voor praktijkonderwijs in het Groningse Winschoten. 'Ik zet er alleen op wat ik echt op één dag kan doen.' Ook Arwen van Ruyven noteert 'duidelijke doelen'. Haar geheim: jas er gedurende de schooldag al flink wat nakijkwerk doorheen. Tijdens de

lunchpauze bijvoorbeeld. Dan mijdt ze die ‘drukke docentenkamer’ en blijft ze in haar lokaal. ‘En als de kinderen gymmen neem ik ook een stapel mee.’

Thelma Hesseling doet hetzelfde. Terwijl de leerlingen fruit eten, stort zij zich op hun rekenwerk. ‘En zijn ze aan het stil-lezen, dan kijk ik vast spelling na.’

Er zijn ook meesters en juffen die die beruchte berg nakijkwerk uitbesteden en zichzelf zo heel wat tijd (en een lamme hand) besparen. Zij laten hun leerlingen dat karwei opknappen.

Dave de Waard, leerkracht en locatieleider van de Wilhelminaschool in Hilversum, heeft daar goede ervaringen mee. ‘Natuurlijk controleer ik wel af en toe of ze er geen rommeltje van maken.’

Je kunt kinderen soms best hun eigen werk laten corrigeren, vindt ook Jasper van der Noordt, meester van De Weerijns in Breda. ‘Veel leerkrachten willen alles zelf doen, maar die jongens en meiden zijn zelfstandiger dan we denken.’ Hij pikt af en toe alleen de schriften en werkboekjes van zijn zwakke leerlingen er uit. En steekproefsgewijs checkt hij of de slimmeriken de opdrachten inderdaad zo goed hebben gemaakt als hij dacht.

Het klinkt ideaal, maar niet iedereen is er even enthousiast over. Op Daltonschool De Vijfster in Capelle aan den IJssel, waar ik zelf een paar maanden meeliiep, keken de leerlingen ook hun eigen werk na. In de klas van juf Ciska zette een jongen door zijn antwoord ‘Nederland ligt aan de: Oostzee’ een zwerige groene krul. Een ander noemde een varken een rund en rekende dat ook goed.

Oud-juf Willemien Menninga koos er bij nader inzien voor om alle sommen en schrijfsels toch maar zelf door te vlooien – hoe tijdrovend dat ook was. Ze had er geen zin meer in om op haar kop te krijgen van ouders die het reken- en spellingboek ook even hadden doorgebladerd. ‘Soms constateerden ze dat er fouten waren blijven zitten. Dát kon toch niet!’

Een populaire nakijkvariant, waarbij de leerlingen hun werkboekjes

ruilen, bekoorde Willemien evenmin. ‘Een ramp! Dan letten ze niet op het schrift dat onder hun neus lag, maar op hun *eigen* schrift.’ Voor de juf er iets aan kon doen ontstond er ruzie: ‘Dat bedoelde ik wél, dus dat is níet fout.’ De nakijkende leerling liet vaak een boodschap achter voor zijn buurman of -vrouw:

- *Volgende keer netter werken.*
- *Twee fout, dit kan beter.*
- *Nul fout, goed zo of heb je afgekeken.*

Willemien: ‘Oorlogstaferelen, heb ik meegemaakt!’

Voor deze juf was het wellicht verstandiger geweest om andere nakijk-hulptroepen in te schakelen.

De nog jonge Vivianna Lusterms (23) uit Gouda weet wel hoe je zo iets aanpakt. De stoffen HEMA-tas die zij aan het eind van de schooldag volpropt met rekentoetsen, belandt thuis vaak op de schoot van haar vriend. Ze boft maar met zo’n partner, want: ‘Hij helpt me regelmatig met nakijken. Dan geef ik hem een stapel kopietjes met de antwoorden en gaan we op zaterdagmiddag samen aan de slag.’

Vivianna heeft nog meer familie die haar uit de brand helpt: ‘Pas was mijn vader op bezoek. Hij leefde zich helemaal uit op de rekenschriften!’

Een andere juf kiest er soms voor om zichzelf in het weekend in één klap van haar paperassen te verlossen. ‘Spellingsbladen kiever ik wel eens ongezien in de prullenbak,’ verklapt zij. Als ik voorzichtig opper dat dat misschien toch niet de bedoeling is, reageert zij nuchter: ‘Neem van mij aan: een heleboel collega’s doen dat ook.’

Ontkom je er niet aan om thuis een verslag te schrijven of opstellen door te nemen, dan kun je er maar beter het beste van maken. Veel meesters en juffen combineren dergelijke klusjes daarom met een avondje tv. Kleutermeester Sander Gordijn (27) van Het Kompas in Meppel werkt zijn administratie weg op de bank, tijdens *De Wereld Draait Door*. Korine Gilijamse kijkt met een schuin oog met haar kinderen naar *Wie*

is de Mol, terwijl ze toetsen corrigeert, en Nicole Pot volgt trouw *Goede Tijden Slechte Tijden* als ze haar rapporten schrijft.

Docent economie Iwan de Wit van het Bonhoeffer College in Casticum kijkt wel eens na tijdens een Champions League wedstrijd. ‘Met een biertje ernaast. Moet kunnen.’ Nog gezelliger wordt het als hij met een maatje afspreekt dat ook in het onderwijs werkt, en ze samen die proefwerken erbij pakken. ‘Dan belonen we onszelf achteraf met een pilsje en een spelletje.’

Mavo-docente Nederlands Ans Geleijns van De Nassau in Breda volgt het voetbal via de radio; ze luistert naar *Langs de Lijn* terwijl ze met haar rode pen de toetsen te lijf gaat. Eén geluk: ‘Ik heb een heel lieve man die voor mij kookt. Ook nu zijn stiftand er uit is en hij zelf amper kan eten, maakt hij voor mij een lekkere clubsandwich klaar.’ Ja, Ans heeft het thuis goed voor elkaar. Zo houdt ze wat extra tijd over voor haar schoolwerk. Haar partner doet namelijk ook de boodschappen én een flink deel van de was. ‘Bovenkleding gooi ik liever zelf de machine in. Maar over het ondergoed en de sokken ontfermt hij zich; daar kan ’ie weinig aan verpesten.’

Herkenbaar? In elk geval niet meer voor juf Mieke Wamelink. Zij neemt ‘eigenlijk nooit’ werk mee naar huis. Want: ‘Daar heerst in ons team zowat een verbod op.’ Hoe spelen de leerkrachten van Nieuw Hessen – een basisschool voor speciaal onderwijs in het Gelderse Aalten – dat in hemelsnaam klaar? Dat is grotendeels te danken aan de directeur. Mieke: ‘Die neemt ons in bescherming.’

Om kwart over vijf klopt hij op de deur van haar lokaal. ‘Ga je zo wel naar huis?’ zegt hij. ‘Met een lége tas.’ Als Mieke toch nog even blijft, komt de directeur een kwartier later met dezelfde boodschap opnieuw langs.

Met een gerust hart laat de juf een stapel nog niet nagekeken toetsen op haar bureau liggen. Want haar ‘baas’ wordt daar niet boos om, weet ze. Integendeel. In plaats van een sneer uit te delen, spreekt hij sussende

woorden: 'Je werk in het onderwijs is nooit af, hoe lang je ook doorwerkt.'

Het kan verkeren. Nog maar anderhalf jaar geleden snakte Mieke naar adem en stond ze op het punt om het onderwijs vaarwel te zeggen. Fotografe, wilde ze worden. Maar sinds ze juf is op Nieuw Hessen, piekert ze niet meer over een carrièreswitch. 'Ik heb nooit meer het gevoel dat het werk me te veel wordt. Ik krijg er juist weer energie van!'

Of je nou boft met je directeur of niet, het is hoe dan ook verstandig om wat vaker 'nee' te verkopen. Opmerkelijk genoeg zijn het vooral de onderwijzers die mij dit op hart drukken.

'Vrouwen hebben daar meer moeite mee. Ze zijn te perfectionistisch,' zegt Jasper van der Noordt. 'Soms moet je gewoon kunnen zeggen: hier kom ik vandaag niet meer aan toe. Maar juffen blijven overal extra boekjes, plaatjes, stickers of andere fröbels bij zoeken. Ik zie hen analyses van dictees maken: drie A4'tjes vol over de vraag waarom een kind de 'ei' in plaats van de 'ij' heeft geschreven. Ze willen het té goed doen.'

Dave de Waard herkent dat. Sinds de zomervakantie woont hij samen met zijn vriendin, met wie hij veel gemeen heeft. Ze zijn even oud (28), werken allebei op een basisschool (hij in Hilversum, zij in Amersfoort) en staan ook nog eens voor dezelfde klas: groep 8.

Zij vijf dagen, Dave twee; de rest van de week is hij locatieleider.

'Maar ook toen ik nog fulltime les gaf,' vertelt hij, 'werkte ik tot uiterlijk vijf uur door. En meestal was ik eerder klaar.' Dáárin verschillen Dave en zijn vriendin enorm. 'Zij is vaak tot zes uur op school, en gaat dan thuis gerust nog een tijdje door.'

Het zal Dave niet gebeuren, dat hij een rekenles voorbereidt terwijl het NOS Achtuurjournaal begint. 'Ben je gek!' Zijn conclusie: 'Ik benader mijn werk zakelijker, meer als een kantoorbaan. Bij mijn vriendin zit er meer emotie in. Het is haar passie.'

Jasper en Dave geven hetzelfde, simpele, maar wellicht wel meest waardevolle advies. Juffen, knoop het in het jullie oren: Is je werk niet af? 'Maak je niet druk. Morgen weer een dag.'